

Middeleeuwen

Karel en Elegast

Beatrijs

Lanseloet van Denemarken (gevolgd door die Hexe)

Mariken van Nieuweghen

Lanceloet en het hert met de witte voet

Elckerlijc

Esopet

Esmoreit / Lippijn

Roelandslied

Tprieel van Troyen

Van den vos Reynaerde

Vijf sotternieën

Gloriant

Floris ende Blancefloer

Renout van Montalbaen [De vier heemskinderen]

De borchgravinnen van Vergi

Esbatement van den appelboom

De reis van Sint Brandaan

Theophilus

Zeventiende eeuw

G.A. Bredero, De klucht van de koe

G.A. Bredero, Spaansche Brabander

G.A. Bredero, De klucht van de meulenaer

G.A. Bredero, Sijmen sonderoeticheyt

P.C. Hooft, Warenar

J. Cats, Het Spaans heidinnetje

J. v.d. Vondel, Gijsbrecht van Amstel

J. v.d. Vondel, Joseph in Dothan

VAN KLASSE (18e t/m 20e eeuw)

Proza van Klasse, bloemlezing 18e/19e eeuw

P. Langendijk, Het wederzijds huwelijksbedrog

P. Langendijk, Don Quichot op de bruiloft van Kamacho

A.C.W. Staring, Jaromir / Marco

E.J. Potgieter, Jan, Jannetje en hun jongste kind

J.J. Slauerhoff, De laatste reis van de Nyborg

Kijk voor het actuele aanbod en het plaatsen van uw bestelling op www.taal-teken.nl

INHOUD

Woord vooraf	6
Toelichting bij een aantal in de tekst voorkomende namen	8
Floris ende Blancefloer *	10
1 Proloog	11
2 Jonge liefde	13
3 Het complot	16
4 Het graf	23
5 Hoop doet leven	29
6 De lange reis	32
7 In Babylon!	37
8 De list	45
9 Nog een list	49
10 Op heterdaad betrappt	52
11 Het proces	55
12 De ontknoping	59

* In de vertaling is het verhaal ter wille van de overzichtelijkheid ingedeeld in korte hoofdstukken. De middeleeuwse tekst heeft deze indeling uiteraard niet.

Deze uitgave bevat de volledige vertaling van het middeleeuwse verhaal. Fragmenten van de oude tekst vindt u op de pagina's 8, 10, 20, 42, 58 en 60.

WOORD VOORAF

De *Floris ende Blancefloer* is een goed voorbeeld van een hoofse ridderroman. Dit genre ontstaat in de tweede helft van de 12e eeuw in Frankrijk. Na de waardering voor de krijgshaftigheid in de voorhoofse ridderromans begint men de voorkeur te geven aan verhalen waarin beschaafde omgangsvormen en de verering voor de vrouw een grote rol spelen.

De hoofse ridderromans worden naar de herkomst van de vertelstof wel in vier soorten onderverdeeld:

- a. Klassieke Ridderromans (stof ontleend aan de klassieke oudheid);
- b. Britse of Keltische romans (met de legendarische koning Arthur);
- c. Sprookjesromans (gebaseerd op oude volksverhalen);
- d. Oosterse romans (onder invloed van o.a. de Kruistochten).

Floris ende Blancefloer is uiteraard een Oosterse ridderroman. Het nogal sentimentele verhaal gaat over een allesoverheersende liefde tussen twee kinderen: een meisje uit het christelijke Frankrijk en een koningszoon uit het islamitische Spanje. Diens vader wil deze liefde verijdelen en verkoopt het meisje als slavine naar het Midden-Oosten. Floris gaat op zoek naar de voor hem onmisbare geliefde en krijgt haar na vele avonturen terug.

Dit liefdesverhaal met een happy end was in de Middeleeuwen en ook nog wel daarna verreweg het populairste verhaal in dit genre.

De oude tekst

De Middelnederlandse tekst van *Floris ende Blancefloer* is vrijwel volledig aan ons overgeleverd in een 14e-eeuws handschrift. Twee bladen van dit handschrift zijn ernstig beschadigd, waardoor ± 90 versregels verloren zijn gegaan. Bij de vertaling is voor dit gedeelte gebruik gemaakt van de tekst van het 16e-eeuwse prozaboek (het betreft het tekstgedeelte tussen de versregels 2588 en 2589).

Het bewaard gebleven handschrift bevat niet de oorspronkelijke versie van de *Floris ende Blancefloer*. Het is wellicht een voor een rondreizende verteller gemaakt afschrift, dat hier en daar enkele wijzigingen heeft ondergaan. Op grond van de herhaalde vermelding van Diederic van Assenede als auteur mag worden aangenomen dat de Middelnederlandse vertaling ± 1260 in Vlaanderen is gemaakt.

Zoals ook in het verhaal zelf wordt opgemerkt, heeft Diederic van Assenede geen oorspronkelijke roman geschreven, maar een Frans voorbeeld in het Diets vertaald. Deze *Floire et Blancheflor* werd ± 1160 vervaardigd. De onbekende auteur van het Franse verhaal heeft zich voor de inhoud kunnen baseren op in die tijd in de West-Europese literatuur algemeen bekende thema's en motieven.

De Islam in Spanje

Floris is de zoon van een islamitische koning in Spanje. De aanwezigheid van een islamitisch bewind in Spanje vereist wellicht een korte toelichting.

In de zevende eeuw ontwikkelde zich in Arabië een nieuwe godsdienst, de Islam. Vooral door de verplichting van de Heilige Oorlog won het geloof snel aan invloed. Nog in dezelfde eeuw beheersten de islamitische Arabieren het gehele Midden-Oosten, Noord-Afrika en de scheepvaart op de Middellandse Zee. In 711 werd Spanje door de Arabieren onderworpen. In 756 maakten de Spaanse Arabieren zich los van de rest van het Arabische rijk. Hoewel de onderworpen Spaanse christenen zich voortdurend tegen hun overheersers blijven verzetten, worden de laatste Arabieren pas in de vijftiende eeuw uit Spanje verdreven.

Toelichting bij een aantal in de tekst voorkomende namen

Voor een goed begrip van het verhaal is een korte toelichting bij enkele - vooral mythologische - persoonsnamen en geografische aanduidingen wellicht zinvol. Ze zijn hieronder in alfabetische volgorde gerangschikt. Indien de in de vertaling gebruikte spelling afwijkt van de Middelnederlandse, wordt de originele spelling (of verbastering) tussen haakjes vermeld.

- Absolon* zoon van koning David, stond bekend om zijn schoonheid (Oude Testament);
- Agamemnon* koning van het Griekse Mycene, aanvoerder van de Grieken in de Trojaanse oorlog;
- Apulië* (*Poelien*) landstreek in Zuid-Italië (in de hiel van de laars);
- Assenede, Diederic van* (*Assenede Diederike*): de schrijver / vertaler van deze ridderroman; hij was waarschijnlijk 'clerc' van de graven van Vlaanderen (ca. 1230 - 1290);
- Babylon* (*Babylonien*): historische stad aan de Eufraat, in ridderromans wordt hiermee echter dikwijls een willekeurige oosterse stad bedoeld;
- Bertha met de grote voeten* (*Baerte metten brede voeten*): vrouw van Pepijn de Korte, moeder van Karel de Grote, ze stierf in 783.
- Biblis* werd verliefd op haar broer Caunus en pleegde zelfmoord toen ze door hem afgewezen werd (Ovidius);
- Blandas* wellicht wordt hier Bagdad bedoeld, maar evenals bij Babylon dient men deze aanduiding niet te letterlijk te nemen;
- Dido* stichtster van Cartago, werd verliefd op Eneas en pleegde zelfmoord toen deze haar verliet (Vergilius);

Deze uitgave

De uitgaven in de reeks Vertaald Middelnederlands hebben slechts één prentie: het geven van een voor iedereen leesbare, betrouwbare weergave van het Middelnederlandse origineel. Hopelijk dragen deze tekstuittgaven er toe bij dat de belangstelling - vooral bij leerlingen van het voortgezet onderwijs, maar niet bij hen alleen - voor de Middelnederlandse literatuur wordt bevorderd.

In deze uitgave wordt een integrale vertaling van de hoofse ridderroman Floris ende Blancefloor gegeven. Bij de omzetting van de middeleeuwse verzen in eigentijds proza hebben goede leesbaarheid en inhoudelijke juistheid als voornaamste uitgangspunten gegolden, maar ook is getracht de verteltrant van het origineel niet geheel verloren te laten gaan. Steeds is de afweging gemaakt tussen vlotte formulering en letterlijke vertaling. Stoplappen, herhalingen binnen hetzelfde tekstgedeelte en omslachtige formuleringen worden doorgaans kernachtiger weergegeven.

In de vertaling is het verhaal ter wille van de overzichtelijkheid ingedeeld in korte hoofdstukken. De middeleeuwse tekst heeft deze indeling uiteraard niet.

Anders dan in de voorgaande delen van de serie is in deze uitgave niet de volledige oude tekst parallel met de vertaling opgenomen. Twee overwegingen hebben hierbij een rol gespeeld. Uit reacties uit de onderwijswereld bleek dat slechts zelden naast de vertaling de volledige oude tekst werd gelezen. De tweede overweging is misschien triviale, maar daarom niet minder geldig: alleen op deze wijze kan deze naar verhouding vrij lange tekst voor een bij de andere delen aansluitende prijs worden aangeboden. Om toch een indruk te geven van het karakter van de Middelnederlandse tekst en enige vergelijking met de vertaling mogelijk te maken, zijn op een zestal pagina's van deze uitgave gedeelten van de originele tekst afgedrukt.

Voor de oude tekst in deze uitgave is o.a. uitgegaan van:

Diederic van Assenede, Floris ende Blancefloor, uitgegeven met inleiding en aantekeningen door J.J. Mak; Zwolle, 1960.

Bij de tweede druk is de vertaling op enkele plaatsen gewijzigd. De opgenomen oude tekst is iets uitgebreid en van enkele toelichtingen voorzien.

Hessel Adema 1996

Bij deze derde druk

In deze derde druk zijn de vormgeving en uitlijning iets aangepast. In het onderwijs kunnen de verschillende drukken zonder veel bezwaar naast elkaar worden gebruikt.

Luciën de Jong, 2021

FLORIS ENDE BLANCEFLOER

- Nu hoert na mi, ic sal beghinnen
Ene aventure tellen van minnen,
Die den dorperen no den doren
Niet bestaet, dat sise horen.
- 5 Maer die redene merken connen
Ende van minnen hebben ghewonnen
Beide bliscap ende rouwe,
Sit clerck, zijt leec, zijt hoefsche vrouwe,
Dien annic datter wese bi
- 10 Daer dese aventure vertellet si.
Oec en willic niet verbieden
Te hoerne allen hoefschen lieden
Die evel enden ghoet bekinnen.
Hets al van ener ghestadegher minnen,
- 15 Beide van bliscapen ende van rouwen.
Nu merct, ghi heren ende ghi vrouwen,
Dies heeft die minne vremden zede,
Dat haer die rouwe volghet mede.
Men moet corten ende linghen
- 20 Die tale, sal mense te rime bringhen,
Ende te redenen die aventure.
Hets worden herde te sure
Van Assenede Diederike.
- Dien seldijs danken ghemeenlike,
25 Dat hijt uten Walsche heeft ghedicht
Ende verstandelike in Dietsche bericht
Den ghenen, diet Walsche niet en connen.
Tierst heeft hi dus beghonnen,
Ende segt, hoe ghedane wijs
- 30 Blancefloer ende Florijs,
Twee scone kinder, worden gheboren,
Die in haren live meneghen toren
Hadden van minnen ende rouwen vele
Ende dicke bliscap met groten spele.
- 35 Soe wie so rechter minnen pleghet,
Ende si hem ghestadelike leghet
Vaste in siere herten binnen,
Dicke ghevalt dat hem van minnen
Gheschiet gheval na onghevalle,
- 40 Dies hebben wi ghenoech gheweten alle,
Ende na gheluc groot ongheval,
Als ic van desen twee tellen sal
In der historien, die ghi selt horen
Hoe meneghen rouwe, hoe meneghen toren
- 45 Si beide ghewonnen in haren daghen
Van rechter minnen, die si plaghen.
Ooc waren si dicke zoe vro,
Dat si liever hadden te leven also
Dan te zijn in hemelrike.
- 50 Binnen dien quam een ongheval haestelike
Ende warpse beide van hoghen neder
Uter bliscap inden rouwe weder.
- hoert: hoort
- sise: si se (zij het)
- hoefsche: hoofse
annic: anne ic (gun ik)
- willic: wille ic
hoerne: hoorne (horen)
- Dies: Daarin / Wat dat betreft
- Hets: Het is
- seldijs: zult gij daarvoor
hijt: hij het
- Tierst: Zodra (Het eerst)
- dicke: dikwijls
- Dies: Daarvan
- zoe: zo

[1 PROLOOG]

Toe, luister naar mij. Ik ga een liefdesverhaal vertellen dat niet voor de oren van lomperiken en dwazen bestemd is. Maar verstandige mensen die de vreugde en het verdriet van de liefde hebben ervaren, nodig ik graag uit bij het vertellen van dit verhaal aanwezig te zijn. Het doet er niet toe of u een geleerde, een leek of een hoofse dame bent. En ook wil ik het luisteren niet verbieden aan beschaafde personen die het verschil tussen goed en kwaad kennen.

Het verhaal gaat over een trouwe liefde die zowel vreugde als verdriet bracht. U zult zien, dames en heren, dat de liefde de wonderlijke eigenschap heeft dat het verdriet haar op de voet volgt.

Om een verhaal duidelijk en op rijm onder woorden te brengen, moet men hier en daar wat weglaten of toevoegen. Diederic van Assenede heeft zich daarvoor veel inspanning getroost. U mag hem er dan ook wel dankbaar voor zijn dat hij het verhaal uit het Frans heeft vertaald en het in begrijpelijk Nederlands heeft naverteld voor hen die het Frans niet machtig zijn.

Hij vertelt allereerst onder welke omstandigheden Blancefloer en Floris geboren werden. De twee kinderen ondervonden in hun leven veel verdriet en smart, maar dikwijls ook gelukzalige vreugde. Bij zo'n oprechte, trouwe liefde komt het vaak voor dat geluk en ongeluk elkaar afwisselen. Dat weten we allemaal maar al te goed.

In het verhaal dat u te horen krijgt, zal ik vertellen hoeveel leed en smart deze twee in hun leven te verduren kregen als gevolg van de oprechte liefde die ze voor elkaar koesterden. Ze waren echter dikwijls ook zo gelukkig dat ze dit leven verkozen boven een plaatsje in de hemel. Maar dan gebeurde er al gauw weer iets rampzaligs dat hun geluk verstoorde en hen opnieuw in verdriet dompelde.

Veel mensen zeggen dat het stompzinnig is zich zo vol overgave aan de liefde over te geven. We moeten daar echter geen geloof aan hechten. We weten immers hoe Isolde de neef van haar man, Tristan, liefhad en hoe Paris Helena beminde. Er worden veel van dergelijke hoofse verhalen verteld in romans en bij feestelijke gelegenheden, maar ik heb nog nooit gehoord van een innige liefde tussen domme en dwaze mensen. Als zulke mensen zoiets zouden willen proberen, zou dat een diepe belediging voor de liefde zijn. Zij doen er beter aan ervan af te zien en de liefde over te laten aan hoofse geleerden, hoofse ridders en hoofse vrouwen. Alleen deze mensen beminnen oprecht en doen wat de liefde hen opdraagt.

De liefde doet wat ze wil, niets kan haar tegenhouden. Dat werd de wijze Salomon wel duidelijk. Ook al was hij nog zo sterk en wijs, toen de liefde het wilde, moest hij haar volgen. Ook al had hij het graag anders gewild!